

Presuda za klevetu protiv novinara i magazina „Slobodna Bosna“

SUD NE PRIZNAJE NEIDENTIFIKOVANE IZVORE I POSTOJANJE „AFERE REKET“ PRIJE NEGO JE ONA POTVRĐENA OD ZVANIČNIH DRŽAVNIH ORGANA?!

Općinski sud u Sarajevu donio je 21. februara 2011. godine presudu u parničnom postupku protiv najuticajnijeg sedmičnog magazina u Bosni i Hercegovini (B-H) „Slobodna Bosna“ iz Sarajeva. U presudi donesenoj po tužbi trojice visokih političkih i državnih dužnosnika ovom magazinu je naloženo plaćanje ukupno 9.000 KM (1 euro-1,95 KM) naknade nematerijalne štete.

Prema ovoj presudi, tuženo preduzeće i izdavač magazina („Press-Sing“ doo, iz Sarajeva) dužno je da tužiteljima naknadi nematerijalnu štetu zbog klevete i diskriminacije. Šteta treba biti plaćena u jednakom iznosu od 3.000 KM svakome od trojice podnositelja tužbe, uključujući i zatezne kamate od dana podnošenja tužbe (27.11.2009).

Ova je presuda prvostepena i protiv nje je dozvoljena žalba višem sudu (Kantonalni sud u Sarajevu) u roku od 30 dana, koji ističe 31.3.2011.

Ali, i prije ulaganja žalbe i bez obzira na odluku drugostepenog suda, ova je prvostepena presuda Općinskog suda i u javnosti i u medijskoj zajednici izazvala brojne reakcije, komentare i neslaganja.

Tužba i odgovor na tužbu

Tužba za klevetu protiv izdavača magazina „Slobodna Bosna“ („Press-Sing“ doo, Sarajevo) podnesena je ovom sudu 27. novembra 2009. godine. Tužbu su podnijeli trojica visokih političkih i državnih dužnosnika, od kojih je jedan predsjednik Socijaldemokratske partije B-H (SDP) i takođe poslanik u Parlamentu B-H (Zlatko Lagumdžija, u daljem tekstu Z.L.), dok su druga dvojica potpredsjednici iste partije (Željko Komšić i Damir Hadžić, u daljem tekstu Z.K. i D.H.). Njih su dvojica uz to i visoki državni dužnosnici (jedan je član Predsjedništva B-H, a drugi načelnik jedne od najvećih općina u Sarajevu).

Povod za ovu tužbu su dva teksta u magazinu „Slobodna Bosna“ koji su objavljeni tokom 2009. godine. Jedan od trojice tužitelja (D.H.) u tim je

tekstovima osumnjičen za reket jednog lokalnog biznismena i navodno traženje mita, dok su druga dvojica tužitelja i funkcionera označeni kao saučesnici. Ovaj slučaj navodnog traženja mita dobio je u međuvremenu veliki publicitet u domaćim medijima pod imenom „afera reket“ i od tada traje i istražni postupak koji vodi Tužiteljstvo B-H.

Prema tužbi, u prvom tekstu u „Slobodnoj Bosni“, koji je objavljen 15.10.2009. pod naslovom „SDP potresa korupcijski skandal“, objavljena je porodična fotografija tužitelja sa suprugama i malodobnom djecom snimljena tokom njihova odmora, ispod koje je stajao sljedeći potpis: „SDP-ov dream team (s punim imenima trojice optuženih)... na krstarenju Mediteranom“. U sljedećem broju magazina (22.10.2009) na naslovnoj strani, objavljen je naslov „Najveća korupcijska afera“ i u naslovu imenovan jedan od trojice tužitelja (D.H.) kao akter koji je ucjenama tražio plaćanje mita od biznismena da bi dodijelio urbanističku dozvolu za gradnju. U istom broju na pet strana objavljen je tekst u čijem su fokusu, prema tužbi, bili sva trojica funkcionera SDP pri čemu se „isticalo da je ova partija 'korupcionaška' i da su tužitelji kao ličnosti skloni korupciji i kriminalu“. I uz ovaj prilog objavljene su slike tužitelja s njihovim porodicama, uključujući i malodobnu djecu.

Prema tužbi, u tekstu pod naslovom „Siromašni student Hadžić za nepunu deceniju stekao stanove u Sarajevu i Makarskoj, kuću, vikendicu, skupocjene automobile“ navedeno je „niz neistina u vezi sa imovinom jednog od tužitelja“. U tom tekstu se, prema tužbi, navodi i da je „tuženi novinar javnosti prikazao D.H. kao kriminalca koji traži mito u ogromnom iznosu, iznoseći tvrdnju da to radi za partiju kojoj pripada, a potom i za vlastiti privatni interes čelnika SDP“.

U tužbi se navodi i da su „tužitelji poznate i priznate javne ličnosti“ i da „uživaju ugled u domaćoj i međunarodnoj javnosti“ te da su „povjerenje stekli savjesnim i odgovornim radom“. „Svojim načinom izvještavanja tuženi je tužitelje smišljeno i direktno označio kao kriminalce i ličnosti sklone korupciji i mitu, te je pokušao da omalovaži partiju SDP, predstavljajući je kao partiju korupcionaša...“

U tužbi je posebno istaknuto da su objavljeni tekstovi i fotografije ugrozili sigurnost njihove djece, te da su tužitelji zbog toga bili frustrirani i patili.

U tužbi se navodi i da su tužitelji podnijeli zahtjev za objavljivanje ispravke neistinitih tekstova. Tuženi novinar se javno ispričao zbog objavljivanja slika djece trojice dužnosnika, ali je, kaže se u tužbi, svojim dodatnim komentarom „omalovažio i samo izvinjenje“.

U odgovoru na tužbu, autor tekstova i magazin "Slobodna Bosna" ističu da "nema elemenata klevete u ovim tekstovima" i da su "tužitelji poznate javne ličnosti, s obzirom i na njihove funkcije, izloženi sudu javnosti". "Njihov rad je podložan najpomnijem ispitivanju od strane medija, čija je dužnost da prenose informacije i politička pitanja od javnog interesa". U odgovoru na tužbu citiraju se i presude Evropskog suda za zaštitu ljudskih prava koje se zasnivaju na ovim stavovima o odgovornosti javnih ličnosti.

Dokazni postupak

Tokom dva ročišta kada su pred sudom saslušani svi tužitelji i tuženi, kao i više svjedoka, tužitelji su poricali „ aferu reket i mito“ i navodnu ucjenu za davanje urbanističke dozvole. Tužitelj D.H. je takođe poricao i da posjeduje imovinu za koju se tvrdi da mu pripada, što je potvrdio i jedan od svjedoka, koji je izjavio da kuća na objavljenoj fotografiji pripada njemu a ne tužitelju.

Tokom saslušanja dvojica od trojice tužitelja su priznali da su saslušavani u Tužilaštvu, D.H. kao osumnjičeni, a Z.L. kao svjedok.

Tuženi autor i glavni urednik magazina je potvrdio da je informaciju dobio od „nadležnih istražnih organa“ ali je odbio je da otkrije njihov identitet. On je potvrdio i da o „ aferi reket“ Tužilaštvo i policija vode detaljnu istragu nakon što je ucijenjeni biznismen podnio krivičnu prijavu. Svjedok je potvrdio i da je Uprava policije objavila javno saopštenje o otvaranju istrage neposredno nakon objavljivanja ovih tekstova u magazinu i da su u tom saopštenju osumnjičena lica označena inicijalima. Potvrdio je da prije objavljivanja nije kontaktirao nijednog od trojice tužitelja, jer „nije bilo profesionalne potrebe za tim budući da je raspolagao svim relevantnim elementima“.

Tuženi autor i glavni urednik magazina je priznao da „nije najsretniji odabir objavljene fotografije“ (slika trojice dužnosnika sa njihovom djecom) i odbacuje „bilo kakve insinuacije u vezi s tim“ i negira da su takvom fotografijom „imali ikakav drugi cilj osim da ilustriraju tekst“. Objavljena fotografija je uzeta sa „Facebooka“, pošto su je tužitelji postavili sami na svojoj stranici, te smatra da su oni time učinili javnom te svoje fotografije jer „nije bila aktivirana opcija skrivanja fotografija“.

Zaključci suda

Sud je nakon dokaznog postupka zaključio da je „tužbeni zahtjev osnovan“ i da je „utvrđeno da je tuženi u sedmičnom listu 'Slobodna Bosna' iznio neprovjerene tvrdnje, ne navodeći i ne personalizirajuću izvore koje su koristili“. Sud je zaključio da „kada izvor nije personaliziran i jasno i decidno označen, ovaj sud ga ne može smatrati relevantnim“. Dodaje se i da je

„utvrđeno da je tuženi u člancima koji su predmet tužbe iznio da SDP kao političku partiju potresa korupcijski skandal, kao i da partija i njeni čelnici imaju sklonost ka `reketiranju`“.

Sud je takođe zaključio da „tuženi nije nikad dobio saglasnost tužitelja da objavljuje porodičnu fotografiju“, do koje je „došao služeći se prevarama“. Sud je postupak neovlaštenog uzimanja slika sa Facebook-a označio kao krađu. Sud smatra da je objavljivanje fotografije malodobne djece bez saglasnosti roditelja, uz neprimjeren komentar o korupciji, dovedena u opasnost sigurnost djece i porodica tužitelja.

Sud je zaključio i da „u vrijeme objavljivanja ovih tekstova nije podnesena krivična prijava“ i da je, „s obzirom na to da glavni urednik ne želi da oda svoje izvore, iznio neprovjerene tvrdnje, ne navodeći i ne personalizirajuću izvore koje su koristili“. Sud smatra da su u pitanju „neutemeljene tvrdnje koje u momentu izlaženja ovog tjednika nisu imale autentične dokaze“.

Sud je takođe zaključio da ni u tekstu u magazinu, niti u dokaznom postupku nisu pomenuti prva dvojica tužitelja kao osumnjičeni (Z.L. i Ž.K.), ali „se zato ističe zajednička fotografija sva tri tužitelja i komentar uz nju... i na ovaj način su i njih dvojica indirektno postali sudionici navodne afere, čime su diskriminirani kao rukovodioci SDP“.

Sud u obrazloženju naročito ističe da je povrijeđen i Zakon o zabrani diskriminacije jer je „tuženi kao apolitična ličnost, izražavajući animozitet prema tužiocima, budući da obnašaju visoke političke i državne funkcije, i to kao članovi partije SDP, povrijedio njihova prava na političko uvjerenje devalvirajući objavljenim tekstom njihov politički ugled i značaj“.

„Objavljivanjem spornog teksta i porodičnih fotografija na kojima se nalaze malodobna djeca“, zaključio je sud, predstavlja kršenje Kodeksa za štampu, Konvencije o pravima djeteta. Sud je takođe zaključio da je nanesena šteta tuženima zato što je tuženi novinar i glavni urednik magazina „Slobodna Bosna“ na ovaj način prekršio član 4. d. i član 6. Zakona o zaštiti od klevete.

Zaključna analiza

Sam sudski postupak i presuda mogu se osporavati zbog nekoliko bitnih propusta koje navodimo:

1. Općinski sud u Sarajevu je presudu donio po tužbi za klevetu, iako se u obrazloženju presude najvećim dijelom poziva na „duševne boli zbog strahovanja za sigurnost njihove zbog djece....“ (objavljivanje porodične fotografije). Sud nije precizno utvrdio koje su netačne

tvrdnje (činjenice) u objavljenim tekstovima i da li su one izazvale štetu tužiteljima, što su, uz ostalo, dva bitna obilježja klevete kako to predviđa Zakon o zaštiti od klevete.

2. Općinski sud je, suprotno stanovištima Evropskog suda za zaštitu ljudskih prava, više štitio visoke javne, političke i državne, dužnosnike nego interese javnosti i obavezu medija da bude u službi javnosti.

To je očigledno po formulacijama u obrazloženju presude koje se odnose na visoke dužnosnike:

- „utvrđeno (je) da je tuženi u člancima koji su predmet tužbe iznio da SDP kao političku partiju potresa korupcijski skandal, kao i da partija i njeni čelnici imaju sklonost ka `reketiranju`“;
- „Tuženi je... devalvirao njihov politički ugled i značaj“;
- „čime su diskriminirani kao rukovodioci SDP“...

To je očigledno i po načinu vođenja postupka:

U toku dokaznog postupka, naime, sud je prihvatio primjedbu advokata tužitelja da je predmet spora „samo ono što je bilo poznato u vrijeme objavljivanja tekstova“ i nije dozvolio da se koriste činjenice koje su istražni organi (Tužilaštvo i policije) objavili nekoliko dana kasnije (potvrđeno da je otvorena istraga o „ aferi reket“, koja nije završena ni do danas). Svojom odlukom sud je spriječio postavljanje dodatnih pitanja tužitelju D.H. nakon što je on već potvrdio da je u međuvremenu pozivan u policiju i u Tužilaštvo u svojstvu osumnjičenog.

3. Na ovaj način sud je zauzeo stanovište da mediji (u ovom slučaju magazin „Slobodna Bosna“) ne mogu sami istraživati i objavljivati priče prije nego što su one javno potvrđene.

Ovo se stanovište suda vidi iz sljedećih formulacija:

- „neutemeljene tvrdnje koje u momentu izlaženja ovog tjednika nisu imale autentične dokaze“;
- „u vrijeme objavljivanja ovih tekstova nije podnesena krivična prijava“.

Ovaj zaključak Suda nije tačan, jer je krivična prijava podnesena znatno prije i potom pokrenuta istraga. U zaključku suda jedino je tačno da je prvo saopštenje istražnih organa objavljeno nekoliko dana nakon objavljenog teksta u „Slobodnoj Bosni“.

4. Ne uzimajući u obzir činjenicu koja je i Sudu morala biti poznata i na što su je tuženi upozorili (da je istraga u „aferi reket“ otvorena znatno prije objavljenih tekstova u ovom magazinu i da traje do danas!), Sud je bez opravdanog razloga pisanje ovog magazina nazvao „neprovjerenim“ i „neutemeljenim“.
5. Sud je devalvirao vrijednost korištenja neidentifikovanog novinarskog izvora tumačenjem koji nije predviđeno Zakonom o zaštiti od klevete (član 9.). Citati iz presude i obrazloženja:
 - Sud je zaključio da „kada izvor nije personaliziran i jasno i decidno označen, ovaj sud ga ne može smatrati relevantnim“;
 - „s obzirom na to da glavni urednik ne želi da oda svoje izvore...“;
 - „... iznio neprovjerene tvrdnje, ne navodeći i ne personalizirajući izvore koje su koristili“;
 - „neutemeljene tvrdnje koje u momentu izlaženja ovog tjednika nisu imale autentične dokaze“.
6. Sud je zaključio da je prekršen Zakon o zabrani diskriminaciji. Citat iz presude:
 - jer je „tuženi kao apolitična ličnost, izražavajući animozitet prema tužiocima, budući da obnašaju visoke političke i državne funkcije, i to kao članovi partije SDP, povrijedio njihova prava na političko uvjerenje devalvirajući objavljenim tekstom njihov politički ugled i značaj“.

Ovo je vrlo upitno u slučaju koji se odnosi na najviše državne i političke dužnosnike. U pitanju je pogrešna primjena zakona. Sud nije naveo nijednu specifičnu odredbu Zakona na koji se poziva. Osim toga, tužitelji nisu podnijeli tužbu za zaštitu od diskriminacije, kao što predviđa taj zakon.

Ni u objavljenim tekstovima, niti u presudi, nije utvrđen „animozitet prema tužiocima“ autora i glavnog urednika, niti povreda prava na političko uvjerenje visokih političkih i državnih dužnosnika. Pozivanjem na ovaj zakon sud je dodatno ograničio pravo na slobodu izražavanja, garantiranu Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, Ustavom B-H i Zakonom o zaštiti od klevete Federacije B-H.

Relevantni zakon

Zakon o zaštiti od klevete Federacije B-H:

- Član 2. (Principi koji se ostvaruju zakonom)

Uređivanjem građanske odgovornosti iz člana 1. ovog zakona želi se postići da:

- a) pravo na slobodu izražavanja, zajamčeno Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda ("Službeni glasnik BiH", broj 6/99) predstavlja jedan od bitnih osnova demokratskog društva, posebno kada se radi o pitanjima od političkog i javnog interesa;
- b) pravo na slobodu izražavanja štiti sadržaj izražavanja, kao i način na koji je iznesen i ne primjenjuje se samo na izražavanja koja se smatraju pohvalnim ili neuvredljivim, nego i na izražavanja koja mogu uvrijediti, ogorčiti ili uznemiriti;
- c) sredstva javnog informiranja imaju značajnu ulogu u demokratskom procesu kao javni promatrači i prenosioci informacija javnosti.

- Član 3. (Tumačenje)

Ovaj Zakon se tumači na takav način da se primjenom njegovih odredbi u najvećoj mjeri obezbjeđuje princip slobode izražavanja.

- Član 4.d:

Kleveta - radnja nanošenja štete ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem izražavanja neistinitih činjenica identifikovanjem tog fizičkog ili pravnog lica trećem licu.

- Član 6. (Odgovornost za klevetu)

(1) Svako lice koje prouzrokuje štetu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem izražavanja neistinite činjenice, identificirajući to pravno odnosno fizičko lice trećem licu, odgovorno je za klevetu

(2) Za klevetu iznesenu u sredstvima javnog informiranja odgovorni su autor, odgovorni urednik, izdavač, kao i lice koje je na drugi način vršilo nadzor nad sadržajem tog izražavanja.

(3) Lice iz stavova 1. i 2. ovog člana (u daljem tekstu: štetnik) odgovorno je za štetu ako je namjerno ili iz nepažnje iznijelo ili pronijelo izražavanje neistinite činjenice.

(4) Kada se izražavanje neistinite činjenice odnosi na pitanja od političkog ili javnog interesa, štetnik je odgovoran za štetu izazvanu iznošenjem ili pronošanjem tog izražavanja ako je znao da je izražavanje neistinito ili je nepažnjom zanemario neistinitost izražavanja.

(5) Standard odgovornosti iz stava 4. ovog člana primjenjuje se i ako je oštećeni javni službenik ili je bio javni službenik ili je kandidat za funkciju u javnom organu i ako, prema općem shvatanju javnosti, vrši značajan uticaj na pitanja od političkog ili javnog interesa.

- Član 9 (Zaštita povjerljivih izvora)

(1) Novinar i drugo fizičko lice koje je redovno ili profesionalno uključeno u novinarsku djelatnost traženja, primanja ili saopćavanja informacija javnosti, koje je dobilo informaciju iz povjerljivog izvora ima pravo da ne otkrije identitet tog izvora. Ovo pravo uključuje i pravo da ne otkrije bilo koji dokument ili činjenicu koji bi mogli razotkriti identitet izvora, a naročito usmeni, pismeni, audio, vizuelni ili elektronski materijal. Pravo na neotkrivanje identiteta povjerljivog izvora nije ni pod kakvim okolnostima ograničeno u postupku koji se vodi u smislu ovog zakona.

(2) Pravo na neotkrivanje identiteta povjerljivog izvora ima i svako drugo fizičko lice koje učestvuje u postupku u smislu ovog zakona, a koje kao rezultat svog profesionalnog odnosa sa novinarom ili drugim licem u smislu stava 1. ovog člana, sazna identitet povjerljivog izvora informacija.